

ROZHOVORY 16. 05. 2023

Rozhovor: Katastrofa jménem přijímací zkoušky. Neprošli jste? „Nezoufejte, jsou i jiné možnosti než jen učební obor nebo střední škola“, říká Zdeňka Šíp Staňková

Zdeňka Šíp Staňková je blogerka, propagátorka svobodného a sebeřízeného učení a unschoolingu, dobrovolnosti a informovanosti v oblasti práv dětí a rodičů ve vzdělávání. Radí rodičům, dětem i studentům. A napsala knihu o tom, jak výchova a dětství formují naši dospělost. Tentokrát jsme s ní vedly rozhovor na aktuální téma přijímacích zkoušek na střední školy. Pro mnohé děti byly doslova katastrofou.

Přijímací zkoušky na střední školy jsou letos za námi. A kritika přišla ze všech stran. Nesmyslné, nevyvážené a nic neříkající testy rozhodovaly o tom, kdo se na vysněnou školu dostane a kdo nikoliv. Zároveň se na sociálních sítích objevily i plačící nešťastné děti, které zkoušky nezvládly. Jak to celé letos na zapůsobilo na Vás?

„Naštěstí se mě přijímačky na střední týkaly jen zprostředkovaně, ale i tak jsem **vnímala veliký tlak**, kterému jsou mladí lidé vystaveni. Pro mě je zásadní upozorňovat na to, že žádný test na světě neurčuje hodnotu člověka. Bohužel se setkávám s tím, že pořád přetrvává přístup „člověk bez maturity je hloupý“. Nesmyslně kastujeme lidi na ty „s papírem“ a bez něj. **Rodiče často tlačí, ať už vědomě či nevědomě**, na své děti, aby si v 15 letech zvolily, čemu se chtějí věnovat, přitom mnoho dětí vůbec nemá dostatek svobody a volného času na to, aby zjistily, co v životě chtějí. Mnozí dospělí to nevědí ani ve 30 nebo 40 letech. To bychom se ale už dostaly k tomu, proč je podle mého názoru špatně celý školský systém. O tom, ale i **o způsobech, jak to lze dělat jinak**, je celý náš dokumentární **film Svobodné děti**, který lze zdarma shlédnout na webu svobodnedeti.cz.“

Týkalo se to i Vás osobně? Pokud vím, Vaše dcera je ve věku, kdy by přijímačky dělat mohla.

„Mé prostřední dceři je 15 let, **nikdy nechodila do školy a ani ji nikdy nikdo nic nevyučoval**. Přesto, nebo právě proto, umí spoustu věcí. Můj pohled na vzdělávání je ale úplně jiný, než většiny lidí. Je mi úplně jedno, jestli má dcera půjde na střední nebo ne, případně kdy. Je to její život a její cesta. **Ráda bych, aby nejdřív zjistila, co chce dělat**, co jí naplňuje a čemu se chce věnovat, a pak jí ráda poskytnu veškerou podporu, kterou bude chtít, aby zjistila, co k tomu potřebuje a jak toho může docílit. Jestli ta cesta bude zahrnovat nějakou školu nebo ne, to se uvidí. Nejstarší syn, kterému je dnes 21 let naopak do školy chodil, dokonce do takové, kde dětem jako on **připravovali speciální program** - byl takzvaně **mimořádně nadané dítě**, ale pochopila jsem, že běžná škola

není prostředí, které by podporovalo zdravý vývoj dětí. Ani fyzický, ani mentální a emocionální.“

Střední škola nebo učební obor povinný sice není, ale na brigádu nebo do práce patnáctiletého jedince taky jen tak nevezmou. Co s tím? Pokud na žádnou školu dítě nenastoupí a já za něj nechci platit povinné odvody, jaké jsou tedy možnosti?

„Na to si asi každý musí odpovědět sám, co je ochoten akceptovat. Já jsem třeba moc ráda, že **žádné z mých dětí teď nechodí do žádné instituce ani práce**, že můžeme být hodně spolu, že si starší děti vytváří blízký vztah se svou nejmladší sestrou. Ani mně, ani tatínkovi děti vůbec nevadí „je živit“. Někdo jiný tohle třeba dělat nechce, a tak to dětem může říct a **hledat cesty, jak z toho ven**. Je pravda, že mladí lidé nemají moc příležitostí, kde se nechat zaměstnat, ale možnosti jsou. My si například najímáme několik domškoláček, aby si u nás doma hrály s nejmladší dcerou, a **my s mužem můžeme pracovat**. S prostřední dcerou jsme několik let pracovaly jako chůvy pro psy a další domácí zvířata, jezdily jsme venčit psy a hlídaly zvířata, když jejich majitelé jeli na dovolenou. Jedna známá teď zase zakládá projekt, který **umožní dětem vyzkoušet si různé profese**, stejně jako kdysi fungovalo [tovaryšství](#). Každý, kdo chce něco takového nabídnout, se může v jejím projektu registrovat. Cesty jsou, ale je potřeba vykračovat ze zajetých kolejí a **překonávat své obavy**. Pro mě je nejdůležitější, aby si dítě přišlo na to, co opravdu chce dělat. Teprve pak bych hledala cestu, jak k tomu dojít.“

Lze studovat i v zahraničí s tím, že bude toto vzdělání v ČR akceptováno?

„Ano, to je jedna z možností, které třeba čeští domškoláci **docela často využívají**. České střední školy totiž co do uctivého přístupu k mladým lidem často nebývají žádná sláva. Díky tomu, že děti jako moje dcera mají veškerý svůj čas pod kontrolou, dělají to, co jim dává smysl. Všichni mluví skvěle anglicky, protože to v dnešním světě dává smysl. Takže pak pro ně není problém studovat i v angličtině, ať už **prezenčně nebo online**. Některé závěrečné zkoušky ze zahraničních škol jsou v ČR akceptovány jako maturita, to je třeba vždy zjistit u konkrétní školy nebo na MŠMT. Mnoho dětí ale volí třeba **místo běžných středních škol různé kurzy**, které jim dají víc a přímo cílené informace na obor, kterému se chtějí věnovat.“

Co však mají dělat děti, jejichž rodiče na ně tlačí se studiem a se slovy, že pokud se nebudou dál učit, nic z nich nebude? Čím mohou děti svým rodičům argumentovat?

„To je z mého pohledu velký problém, který nemá jednoduché řešení. Už 10 let se **snažím šířit osvětu o svobodném vzdělávání a vývojové psychologii**, o tom, jak naše dětství formuje to, kým jsme v dospělosti, jak se podobné tlaky odrážejí na tom, kdo z našich dětí vyroste. Osvěta mi dává největší smysl a věřím, že rodič, který je ochoten se **hluboce zamyslet nad tím**, co jeho chování v dítěti vyvolává a jak jej formuje, který se začte třeba do učebnic vývojové psychologie, musí dojít k opouštění takového tlaku na své děti. Bohužel mi na sociálních sítích píše i mnoho dětí a mladých lidí, kteří jsou na svých rodičích naprosto závislí a **nemají šanci postavit se na vlastní nohy**, i když by strašně moc chtěly.“

Jejich **rodiče je často v podstatě vydírají**: živím tě, takže budeš dělat, co chci já. Stačí si představit, jak bychom se cítili jako dospělí ve vztahu s partnerem, který by s námi takto jednal. Na vztahu dětí k rodičům i k sobě sama to **zanechá nesmazatelné stopy**. Bohužel děti v tomto **nemají prakticky žádné zastání**, takto funguje naše společnost. Odpověď na vaši otázku tedy - kromě své vlastní práce v projektu Děti jsou taky lidi - nemám...”

Mnoho dětí je teď nešťastných a propadá kvůli tomu depresím. A nemá jim kdo pomoci. Rodiče na ně tlačí, psychologové jsou přetížení... Co s tím? Na koho nebo kam se tyto děti mohou obrátit pro pomoc, radu?

„Určitě je dobré **nezůstávat se svými pocity sám**. Ačkoli to tak nemusí vypadat, to, co řeším já, řeší i tisíce dalších lidí. Například na webu Nevypuště duši je seznam Kde hledat pomoc s mnoha linky na **jednotlivé organizace nabízející pomoc v konkrétních oblastech** toho, co člověka trápí.“

Bohužel je tu nějaký zajetý systém, nad kterým málokdo přemýšlí, zda je právě toto dobře nebo špatně. Přesto jen málokdo je ochoten vykouknout z ulity a zkusit to jinak. Co byste tedy vzkázala rodičům, kteří argumentují tím, že vzdělávání v instituci je nutné? Oni to přece taky přežili, tak proč ne jejich potomek...

„Já vzkazuji už dlouho skrz svůj projekt Děti jsou taky lidi. Cesta k uvědomění toho, **jak nás naše dětství a raná dospělost poznamenala** není jednoduchá. Naše ega se brání mnoha obrannými mechanismy, vidíme to všude kolem - zesměšňování, zlehčování, agresivita slovní i fyzická, Stockholmský syndrom,... Poradila bych každému, aby si zkusil přecíst **alespoň něco z vývojové psychologie**, aby si vzpomněl, jak se cítil jako dítě, aby se podíval hluboko do svého nitra a odpověděl si, jestli žije skutečně spokojený a naplněný život. Když začneme zkoumat své motivace, strachy a odkud to vše pramení, je **docela dobrá šance, že naše děti poškodíme co nejméně**.“

System přijímacích zkoušek sklízí každý rok větší a větší kritiku. Máte nějaký tip, jak udělat "přijímačky jinak"? Spravedlivěji?

„Věřím, že celému systému školství by velmi pomohla **odluka od státu, a tím i decentralizace**. Dokud vše řídí centrálně stát, nikdy nebudou spokojeni všichni. Kdyby mohly kromě státních vznikat jakékoli školy bez jakýchkoli podmínek, poptávka by jasně vytvořila nabídku. **Nevidím důvod, proč lidi omezovat v čemkoli, co nikomu jinému neškodí**.“

Autor článku: [Monika Poledníková](#)